

WROCLAWSKIE TOWARZYSTWO NAUKOWE

Inauguracja działalności Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego nastąpiła 10 czerwca 1946 w szczelnie wypełnionej auli PWr z udziałem licznie zaproszonych gości, m.in. przedstawiciela PAU prof. Tadeusza Lehra-Spławińskiego, wojewody wrocławskiego Stanisława Piaskowskiego, wiceministra kultury i sztuki Leona Kruczkowskiego i wiceministra oświaty Władysława Bienkowskiego. To uroczyste pierwsze posiedzenie ogólne, będące zwieńczeniem starań i prac podjętych już od jesieni 1945 r., było ważnym wydarzeniem w życiu naukowym i kulturalnym nie tylko Wrocławia. Inicjatorem powołania Towarzystwa był późniejszy pierwszy i długoletni jego prezes prof. Stanisław Kulczyński, nie ulega jednak wątpliwości, że był on w tym wypadku animatorem i organizatorem pewnej idei zbiorowej, dyskutowanej najpierw w kręgach towarzyskich, potem zaś odzianej w szaty sformalizowanych, starannie przygotowanych poczynań organizacyjnych pracowników nauki przybyłych ze Lwowa (S. Kulczyńskiego właśnie, Hugona Steinhausa, Kamila Stefki, Edwarda Suchardy, Karola Małczyńskiego) oraz L. Hirsfelda. O początkach WTN napisał Jan Trzynałowski, że w powojennym Wrocławiu „dla jednych WTN miało być kontynuacją towarzystwa lwowskiego (aspekt nieoobojętny po zakończonej niszczącej wojnie, która wbrew zamiarom hitlerowskiego okupanta nie przerwała ciągłości polskiego życia umysłowego), dla drugich zaś miało być czymś zupełnie nowym, czerpiącym nie tylko z cennego dorobku przeszłości. I w jednym, i w drugim wypadku, wobec zgodnie uznanej celowości pracy naukowej we właściwym stowarzyszeniu, nastroje były analogiczne, zamierzenia zaś i cele – wspólne”. Z lwowskim ośrodkiem związana była przed wojną poważna liczba pracowników nauki po wojnie osiadłych we Wrocławiu. Dla WTN i sporej liczby jego członków owa tradycja lwowska miała więc znaczenie szczególnie doniosłe. Stąd w działaniach i pracach Towarzystwa, obok dwóch generalnie najważniejszych nurtów bądź tendencji w prowadzonych badaniach i ogłaszanych pracach, musiał dać znać o sobie ów wątek lwowski. Przez długie lata rygory cenzuralne uniemożliwiły jego realizację. Przez kilkadziesiąt zatem lat w poczynaniach i publikacjach WTN dominowały dwa główne nurty. Pierwszym była działalność wynikająca z uprawiania przez członków Towarzystwa określonych dyscyplin naukowych i to ona była najpełniejszym wyrazem funkcjonowania WTN jako „towarzystwa ogólnego”. Nurtem drugim, zauważalnym jednak nie tylko w pracach humanistycznych, acz w nich przybrał on postać najbardziej spektakularną, było realizowanie najszerzej wielo- i interdyscyplinarnie pojmowanej problematyki śląskiej. Jej obecność jest wyraźnie widoczna w dorobku Towarzystwa, nie ograniczała jednak

roli WTN do modelu towarzystwa regionalnego. To WTN świadczyło wielokrotnie swą pomoc różnorodnym towarzystwom regionalnym, ogrom wysiłku wkładając w popularyzację nauki. Ów nurt lwowski natomiast pojawić się mógł w pracach członków Towarzystwa stosunkowo niedawno, zabarwił jednak poczynania WTN w sposób dość wyraźny, co stało się głównie już za sprawą najbardziej emocjonalnie związanego z lwowską tradycją starszego pokolenia. W 1995 r. WTN zorganizowało historyczną konferencję „Politechnika Lwowska – macierz polskich politechnik”, poświęconą 150. rocznicy utworzenia pierwszej polskiej politechniki. Konferencja zgromadziła przedstawicieli polskich politechnik, głównie tych, które powstały w 1945 r. dzięki kadrom z Politechniki Lwowskiej oraz licznych gości z zagranicy.

O dziejach WTN z perspektywy ponad półwiecza jego istnienia można rzec, iż przeszło niebywały rozwój, jeśli w roku inauguracyjnym liczyło 31 członków, dziś zaś szesnaście razy więcej. O rozwoju również dobrze może świadczyć bezwzględna liczba publikacji: w toku owych sześćdziesięciu lat ukazało się pod auspicjami Towarzystwa niemal osiemset druków zwartych. O randze Towarzystwa bez wątpienia dowodnie świadczy fakt, iż jego członkami byli i są uczeni, szczytujący się najwybitniejszymi osiągnięciami i stanowiący część złotej legendy nauki polskiej, oraz że odbyło się ponad tysiąc posiedzeń naukowych, na których wygłoszono wiele referatów. Zorganizowano liczne konferencje, podjęto inicjatywy na polu popularyzacji nauki, nieraz będące autentycznymi osiągnięciami w skali społecznej, jak np. Wrocławskie Czwartki Naukowe, na których frekwencja sięgała kilkuset osób, czy sesje naukowe, takie jak „posiedzenie publiczne” 11 stycznia 1949 w Auli PWr „W pięćdziesięciolecie odkrycia radu”, na którym referentami byli Stanisław Loria, Włodzimierz Trzebiatowski i Tadeusz Baworowski, a które zgromadziło aż 700 słuchaczy. Co ważne, takie spektakularne sukcesy były udziałem Towarzystwa nie tylko w pierwszych powojennych latach głodu wiedzy; także setki słuchaczy miały: sesja „turoszowska” w 1962 r., sesja na temat problemów Legnicko-Głogowskiego Zagłębia Miedziowego w 1965 r., sesja wiejska, poświęcona problemom wsi dolnośląskiej w 1973 r., bądź posiedzenie Wydziału VI WTN poświęcone problemom zaopatrzenia Wrocławia w wodę. Prezentowane i dyskutowane na tych spotkaniach naukowych ustalenia miały istotne znaczenie i zastosowanie praktyczne. Dość wspomnieć, że sesja w Dolmelu „Człowiek pracy w dużym zakładzie przemysłowym” (1970) wydała owoce w postaci autentycznych w owym zakładzie wdrożeń organizacyjnych i produkcyjnych, przyczyniając się w szerokiej skali do humanizacji warunków pracy i większej troski o stan zdro-

Stanisław Kulczyński – ur. 1895, zm. 1975, wybitny biolog, botanik, założyciel i pierwszy prezes WTN. Pracę naukową rozpoczął w rodzinnym Krakowie na UJ kontynuował na UJK we Lwowie; mgr 1913, dr 1919, doc. 1924, prof. zw. 1930, rektor UJK 1936–1937. W okresie okupacji hitlerowskiej przebywał w Krakowie, gdzie w warunkach konspiracyjnych prowadził pracę naukową i tajne nauczanie. 10 maja 1945 przybył do Wrocławia i z całą energią rozpoczął odbudowę wrocławskich uczelni jako pierwszy rektor Uniwersytetu i Politechniki (1945–1951). Był współorganizatorem kongresu intelektualistów w 1948 we Wrocławiu i członkiem Biura Światowej Rady Pokoju. Był zastępcą Przewodniczącego Rady Państwa, wicemarszałkiem Sejmu PRL, przewodniczącym Centralnego Komitetu Stronnictwa Demokratycznego, przewodniczącym Ogólnopolskiego Komitetu Pokoju, prezesem Towarzystwa Łączności z Polonią Zagraniczną „Polonia”. W uznaniu wybitnych zasług dźwignia z ruin nauki polskiej we Wrocławiu senaty AM i UW r nadały mu godność doktora h.c.

Marian Piekarski – ur. 1935 w Częstochowie, od 1991 prezes WTN. Rozpoczął pracę na PW r w 1956, będąc jeszcze studentem IV roku. W l. 1966–1972 był prodziekanem Wydziału Elektroniki, w l. 1972–1978 i 1987–1991 zastępcą dyrektora Instytutu Telekomunikacji i Akustyki, a w 1981 jego dyrektorem. Jego zainteresowania naukowe i dydaktyczne dotyczą teorii obwodów i sygnałów, a w szczególności cyfrowego przetwarzania sygnałów. Jest uznanym specjalistą w tej dziedzinie. Znaczące wyniki uzyskał w zakresie: rozwinięcia

i zastosowania metod topologicznych analizy i syntezy układów elektronicznych, metod syntezy układów mikroelektronicznych, badań bezwzględnej stabilności wielowrotników oraz układów wielowymiarowych, metod bezpośredniej syntezy układów analogowych, dyskretnych i cyfrowych metodami przestrzeni stanów, metod interpolacji macierzami rzeczywistymi dodatnimi i macierzami rzeczywistymi ograniczonymi; prace jego są cytowane przez wielu zagranicznych autorów. Wypromował 15 doktorów, z których trzech uzyskało habilitację, a jeden tytuł profesora. Jest autorem ponad 120 prac naukowych w czasopismach krajowych PAN („Archiwum Elektrotechniki”, „Rozprawy Elektrotechniczne”, „Bulletin of the Polish Academy of Sciences”) i zagranicznych („IEEE Transaction on CAS”, „Proceedings of the IEE”, „International Journal of Circuit Theory and Applications”, „Electronics Letters”, „Journal of Franklin Institute”, „ISCAS”, „ECCTD”, „ISYNT”). Czł. Komitetu Elektroniki i Telekomunikacji PAN (obecnie wiceprzewodniczący), Polskiego Towarzystwa Elektrotechniki Teoretycznej i Stosowanej (od 1996 czł. honorowy), Komitetu Narodowego Międzynarodowej Unii Radiowej (URSI, przewodniczący Komisji C-Sygnały i Systemy), WTN (prezes), czł. The Editorial Board międzynarodowego czasopisma naukowego „International Journal of Circuit Theory and Applications”. Otrzymał wiele nagród i wyróżnień JM Rektora i ministra za pracę naukową, dydaktyczną i organizacyjną. Odznaczony m.in. Złotą Odznaką Politechniki Wrocławskiej, Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim OOP, Medalem KEN.

wia pracowników. Kolejnymi przejawami wyczerpania WTN na problematykę Dolnego Śląska i Wrocławia były: I Konferencja Ośrodków Naukowo-Badawczych Uzdrowisk Dolnośląskich odbyta w Cieplicach w 1967 r. oraz sesje „Problemy współczesnego ruchu kulturalno-oświatowego” (Jelenia Góra, 1968) i „Środowisko ekologiczne i kulturowe Wrocławia” (Wrocław, 1991). Towarzystwo jest inicjatorem i organizatorem dwóch cyklicznych ogólnopolskich konferencji naukowych – z udziałem gości zagranicznych – poruszających aktualne problemy: „Komputerowe wspomaganie badań naukowych” (od 1994) i „Problemy współczesnej tanatologii. Medycyna – antropologia kultury – humanistyka” (od 1997).

W l. 1946–2005 WTN opublikowało łącznie ponad 800 tytułów wydawnictw ciągłych i zwartych. W 2002 r. reaktywowano działalność Wydawnictwa WTN.

WTN współpracuje stale z poszczególnymi komitetami PAN, z Oddziałem PAN we Wrocławiu, z wyższymi uczelniami (UW r, PW r, AM i AR we Wrocławiu) oraz z towarzystwami specjalistycznymi; prowadzi wymianę wydawnictw naukowych z 60 instytucjami krajowymi i 250 zagranicznymi. Biblioteka WTN kompletuje dzieła typu słownikowego i encyklopedycznego oraz prace z zakresu naukoznawstwa.

W ciągu prawie 60 lat zmieniało się oblicze Towarzystwa. Jego skład tworzą dziś kolejne już pokolenia uczonych – wnuków nawet w nauce tej generacji, która organizując życie naukowe we Wrocławiu, powołała do życia i treścią wypełniła poczynania WTN. Zgodzić się wypadnie, iż pozycja Towarzystwa przez te lata ulegała różnym wahaniom (trudne lata 50. – utrata siedziby i drukarni, lata stanu wojennego – zawieszenie działalności), od ery pomyślności do upadku pozycji materialnej. Na przekór trudnościom wewnętrznym i zewnętrznym WTN istnieje i stanowi w pejzażu wrocławskiej nauki element bez wątpienia ważny, legitymujący się nie tylko osobliwą i bogatą historią, ale także i cenioną tradycją.

Prezesi: S. Kulczyński (1946–1956), H. Steinhaus (1956–1958, 1960–1961), E. Marczewski (1958–1959, 1961–1964), Dionizy Smoleński (1959–1960), W. Bross (1964–1968),

Jerzy Skowroński (1968–1974), Hugon Kowarzyk (1974–1985), Mieczysław Klimowicz (1985–1991), Marian Piekarski (od 1991).

Sekretarze generalni: H. Steinhaus (1946–1947), Bolesław Olszewicz (1947–1955), D. Smoleński (1955–1956), Witold Świda (1956–1958), Tadeusz Marciniak (1958–1961), Jerzy Łanowski (1961–1964), J. Trzynadłowski (1964–1985), Jacek Kolbuszewski (1985–1991), Jan Zarzycki (od 1991).

Skład pierwszego zarządu WTN (1946–1947): prof. dr hab. S. Kulczyński, prezes; prof. dr hab. Kamil Stefko, wiceprezes; prof. dr hab. H. Steinhaus, sekretarz generalny; prof. dr hab. Wincenty Styś, skarbnik.

Skład obecnego zarządu WTN (od 2003): prof. dr hab. M. Piekarski, prezes; prof. dr hab. Mieczysław Inglot, wiceprezes; prof. dr hab. J. Kolbuszewski, wiceprezes; prof. dr hab. J. Zarzycki, sekretarz generalny; prof. dr hab. Lesław Czarniecki, zastępca sekretarza; prof. dr Roman Galar, zastępca sekretarza; członkowie zarządu: prof. dr hab. Zbigniew Duda, prof. dr hab. Zofia Jasińska, prof. dr hab. Krystyn Matwijowski, prof. dr hab. Zygmunt Mikołajczak, prof. dr hab. Jan Miodek, prof. dr hab. Maria Podolak-Dawidziak.

Zadania WTN: popieranie rozwoju nauki polskiej i ruchu naukowego we wszystkich gałęziach wiedzy, działalność popularyzacyjna i wydawnicza.

Struktura organizacyjna

Zebranie Ogólne, Zarząd, Komisja Rewizyjna. Wydziały i komisje:

Wydział I, Nauk Filologicznych od 1946 r.

Wydział II, Nauk Historyczno-Filozoficznych od 1946 r.

Wydział III, Nauk Społecznych powstał w 1946 r., od 1956 r. Nauk Prawnych i Ekonomicznych

Wydział IV, Nauk Matematycznych i Przyrodniczych powstał w 1946 r., od 1978 r. Nauk Matematycznych, Fizycznych, Chemicznych i Nauk o Ziemi

Wydział V, Nauk Lekarskich od 1946 r.

Wydział VI, Nauk Technicznych od 1946 r.

Wydział VII, Nauk Rolniczych od 1957 r.

Wydział VIII, Nauk Biologicznych od 1978 r.

Międzywydziałowa Komisja Historii Sztuki od 1948 r.
Komisja Bibliografii i Bibliotekoznawstwa powstała w 1953 r., od 1979 r. Komisja Bibliologii i Bibliotekoznawstwa

Komisja Językowa od 1955 r.

Komisja Śląska 1947–1961

Komisja Współpracy Polsko-Czesko-Słowackiej 1947–1951

Komisja Atlasu Historycznego Śląska 1949–1951

Komisja Historii Kultury Materialnej 1949–1951

Komisja Dielektryków 1955–1962

Międzywydziałowa Komisja Słowianoznawcza 1964–1976

Międzywydziałowa Komisja Badań nad Nauką 1980–1984

Archiwum

Biblioteka: 5200 woluminów

Wydawnictwo WTN

Liczba członków: 31 w 1946 r., 470 w 2006 r.: członkowie honorowi (11), wspierający (4).

Finansowanie: dofinansowanie działalności przedmiotowej przez Ministerstwo Nauki i Informatyzacji. Brak finansowania statutowego.

Wydawnictwa ciągłe:

Comptes rendus de la Société des Sciences et des Lettres de Wrocław. Wrocław 1946 T. 1 – 1955 T. 10

Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Wrocław 1946 R. 1–10

Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Seria A. Wrocław 1956 R. 11 – 1996 R. 51

Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Seria B. Wrocław 1956 R. 11 – 1996 R. 51

Seminaria Naukowe Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Seria A. Wrocław 1997 R. 1 (52) –

Seminaria Naukowe Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Seria B. Wrocław 1997 R. 1 (52) –

Prace Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Seria A. Wrocław 1947 nr 1 –

Prace Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Seria B. Wrocław 1947 nr 1 –

Orbis Polonicus. Wrocław 1953–1955

Śląskie Prace Bibliograficzne i Bibliotekoznawcze. Wrocław 1955 T. 1 –

Rozprawy Komisji Historii Sztuki. Wrocław 1956 T. 1 –

Archiwum Historyczne. Wrocław 1957 T. 1 –

Prace Popularnonaukowe. Wrocław 1957 T. 1 –

Rozprawy Komisji Językowej. Wrocław 1959 T. 1 –

Annales Silesiae. Wrocław 1960 T. 1 –

Annales Silesiae. Suplement. Wrocław 1962–1964

Litteraria. Wrocław 1969 T. 1 –

Komputerowe wspomaganie badań naukowych. Wrocław 1994 T. 1 –

Problemy współczesnej tanatologii. Medycyna – antropologia kultury – humanistyka. Wrocław 1997 T. 1 –

Źródła:

Archiwum PAN zespół: PAN Wydział I Towarzystwa Naukowe

Archiwum WTN (protokoły, sprawozdania, komunikaty, zaproszenia z l. 1946–2002)

Statuty Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego z l. 1946–2002.

Bibliografia:

Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Seria A i B. Wrocław 1946–2001.

Katalog wydawnictw WTN 1947–1952, red. B. Olszewicz, Wrocław 1952.

Katalog bibliograficzny WTN 1946–1974, red. J. Trzynadłowski, Wrocław 1975.

Wrocławskie Towarzystwo Naukowe 1946–1996, red. M. Inglot, Wrocław 1996.

Marian Piekarski

